

O Božom vplyve na politické ústavy

Joseph de Maistre

28. apríla 2021 ✚ *História* ✚ *Francúzska revolúcia*

Anglický kráľ Ján podpisuje Magnu chartu

zdroj: wikimedia commons

pokračovanie

V oblasti svojej činnosti dokáže človek zmeniť všetko, ale stvoriť nedokáže nič. Taký je zákon hmotného aj mravného sveta. Človek nepochybne môže zasadiť semienko, vypestovať strom, zušľachtiť ho štepením a rezom na tisíc rôznych spôsobov, ale nevie si ani len predstaviť, žeby strom dokázal stvoriť. Ako si potom môže namýšľať, žeby vedel urobiť ústavu? Snáď zo skúsenosti? Nuž pozrime, čo nám o tom hovorí skúsenosť.

Všetky ľudstvu známe slobodné ústavy boli utvorené jedným z dvoch možných spôsobov. Niekedy, vďaka súčasnému pôsobeniu množstva tak povediac náhodných okolností, vyklíčili z podvedomia a niekedy majú jediného autora, ktorý vyzerá ako nejaký zázrak prírody a vynúti si poslušnosť. V oboch prípadoch sú to indície, ktorými nás Boh upozorňuje na našu slabosť a na práva, ktoré sám sebe vyhradil pri utváraní vlád:

1. Žiadna ústava nie je výsledkom úvah a plánovania. Práva ľudu nie sú nikde zapísané a ústavný akt, či fundamentálne zákony položené na papier, či vytesané do kameňa nie sú ničím iným, ako deklaratívnym vyhlásením prastarých práv, o ktorých nemôžeme povedať nič iné, len to že sú, pretože sú.
2. Boh, ktorý nepovažoval za vhodné použiť v tejto oblasti nadprirodzené prostriedky, však vymedzil ľudské pôsobenie tak, že pri utváraní ústav hrajú prvoradú úlohu okolnosti a ľudia sa na tom podieľajú len okrajovo. Je pomerne časté, že pri snahe o dosiahnutie nejakého cieľa sa nakoniec dosiahne niečo iné, ako vidíme napríklad v anglickej ústave.
3. Práva ľudu, správne tak nazývané, často pochádzajú z ústupkov samovládcom a v takom prípade je možné ich historicky datovať a overiť. Ale práva monarchov a aristokracie, minimálne ich podstatné práva, tie ktoré voláme konštitutívne a základné, nemajú ani dátum narodenia ani autora.

4. Aj spomínané ústupky monarchov vždy predpokladajú nejaký, na monarchovi nezávislý stav vecí, ktorý si ich vyžiada.

5. Hoci písané zákony sú len obyčajným deklaráciami predchádzajúcich práv, je ďaleko od pravdy tvrdiť, že všetko možno zapísať. V každej ústave sú veci, ktoré nemožno zapísať a treba ich ponechať v temnote a úctyhodnom tajomstve aj za cenu istej nevyjasnenosti.

6. Čím viac zákonov je napísaných, tým slabšou sa inštitúcia stáva a dôvod je jasný. Zákony sú len deklaráciou práv a práva sa deklarujú, len keď sú atakované a teda veľký počet písaných zákonov je dôkazom veľkého počtu sporov a nebezpečenstva skazy. Práve preto nemal najživotoschopnejší politický systém staroveku, Sparta, žiadny písaný zákon.

7. Žiadny národ si sám nemôže dať slobodu, pokiaľ už nie je slobodný. Keď národ začne uvažovať o svojej existencii, jeho zákony už jestvujú. Ludský vplyv nesiahá až ku vzniku zákonov, dokáže ich len ignorovať alebo popierať. Ak neopatrní ľudia s bezohľadnými reformami prekročia túto hranicu, národ stratí práva, ktoré mal a to bez toho, aby získal tie, v ktoré dúfal. To je dôvod, pre ktorý je dovolené inovovať zákony len zriedka a vždy s mierou a obozretnosťou.

8. Keď Prozreteľnosť nariadi rýchlejšie formovanie politickej ústavy, zjaví sa muž obdarený nedefinovatelnou mocou. Rozkáže a vynúti si poslušnosť. Títo obdivuhodní muži však patria skôr do staroveku a do období, keď sú národy mladé. Nech už je ako chce, význačnou charakteristikou takýchto zákonodarcov par excellence je, že sú alebo kráľmi, alebo patria medzi vysokú aristokraciu. Nikdy to nebolo a ani nebude inak. Práve preto bola Solónova ústava tou najkrehkejšou ústavou staroveku a dni aténskej slávy boli také prchavé, rýchlo skončili porážkou a tyraniou a Solón sám sa dožil vlády Peisistratovcov.

Korunovácia francúzskeho kráľa Karola VII., z Božej milosti

zdroj: wikimedia commons

9. Dokonca aj takíto zákonodarcovia, bez ohľadu na ich mimoriadnu moc, len skombinovali už jestvujúce prvky zo zvykov a povahových črt národa, a toto spojenie, tento rýchlo sformovaný útvar, ktorý pripomína stvorenie, sa uskutočňuje v mene Božstva. Občianske zriadenie a náboženstvo boli založené súčasne, zákonodarca je ťažko odlíšiteľný od kňaza a jeho verejné ustanovenia pozostávajú predovšetkým z obradov a náboženských sviatkov.

10. V istom zmysle bola sloboda vždy darom kráľov, pretože všetky slobodné národy boli sformované kráľmi. Toto je všeobecné pravidlo a tých pár výnimiek, ktoré možno spomenúť, ho pri podrobnejšom preskúmaní tiež potvrdí.

11. Nikdy nejestvoval slobodný národ, ktorý by vo svojej prirodzenej ústave neobsahoval semeno slobody staré, ako je on sám. Ani nikdy žiadny národ spisovaním ústavných zákonov nezískal a nezaviedol iné práva, ako tie už obsiahnuté v jeho prirodzenej ústave.

12. Žiadne obyčajné zhromaždenie ľudu nedokáže sformovať národ a každý taký pokus presahuje vo svojom šílenstve aj to najabsurdnejšie a najextravagantnejšie z toho, čo možno vidieť vo všetkých blázincoch sveta. Dokazovať toto tvrdenie detailne sa mi javí ako pohrdanie znalými a honorovanie ignorantov.

13. Hovoril som už o jednej základnej charakteristike naozajstných zákonodarcov. Iná význačná črta, o ktorej sa dá ľahko napísať celá kniha je, že nikto z nich nikdy nebol to, čomu hovoríme učencem. Nepísali, namiesto dôkladnej úvahy častejšie konali inštinktívne a impulzívne a nepoznali iný spôsob konania ako mravný nátlak, ktorým ohýbali vôľu mužov tak, ako vietor ohýba obilné klasy. Mohol by som povedať aj nejaké zaujímavé podrobnosti, dokazujúce, že toto je dôsledkom najpodstatnejšej všeobecnej pravdy, ale nechcem odbočovať. Vynechám teda argumenty a pristúpim k záveru.

Medzi politickou teóriou a ústavnými zákonmi je taký rozdiel ako medzi poetikou a poéziou. Obdivovaný Montesquieu je v intelektuálnej hierarchii k Lykourgovi toľko, čo Batteux k Homérovi, alebo Racinovi. Okrem toho tieto dva talenty sa navzájom vylučujú. To možno vidieť na Lockeovi, ktorý sa škaredo splietol, keď si myslel, že dal Američanom zákony.

Počul som veľkého podporovateľa Republiky nariekať, že Francúzsko nenašlo medzi Humeovými spismi *Návod pre dokonalú Republiku. O caecis hominum mentes*. Ak pozeráte na obyčajného muža so sedliackym rozumom, ktorý v živote neprejavil náznak nadradenosti, nemôžete si byť istý, že by z neho nebol dobrý zákonodarca. Vlastne niet dôvodu, pre ktorý by nemohol byť. Ale v prípade Montesquieua, Bacona či Lockeá sa dá bez zaváhania povedať, že jeden talent, ktorým boli obdarovaní, vylučuje druhý – talent vydávať zákony.

Prirodzene, aj na francúzsku ústavu sa vzťahujú vyššie vymenované princípy, bude ale dobré pozrieť sa na vec z konkrétneho hľadiska. Aj ten najväčší nepriateľ Francúzskej revolúcie musí pripustiť, že komisia jedenástich, ktorá vytvorila poslednú ústavu mala viac zdravého rozumu, ako má jej dielo a že asi urobila všetko, čo sa dalo urobiť. Pracujúc so spurným materiálom nebola schopná zachovať princípy, ale len samotné oddelenie moci a aj napriek tomu, že toto oddelenie tvorí len múr, je skvelým víťazstvom nad dnes panujúcimi domnienkami. Ale toto nie je otázka vlastných kvalít ústavy. Môj zámer nespočíva vo vyhľadávaní čiastkových chýb, ktoré nám dokazujú, že táto ústava nemôže pretrvať. K tomu už aj tak bolo povedané všetko. Chcem však poukázať na teoretickú chybu, ktorá bola postavená za základ tejto ústavy a oklamala Francúzov už na samom začiatku ich revolúcie.

Ústava z roku 1795, rovnako ako aj jej predchodkyne, bola vytvorená pre človeka. Na svete však niet takej veci, ako človek. Za svojho života som stretol Francúzov, Talianov, Rusov a iných a vďaka Montesquieuovi viem, že možno byť aj Peržanom. Ale človeka som nikdy nestretol a ak nejaký niekde je, tak ja ho nepoznám. Je snáď na svete len jediná krajina, kde možno nájsť Radu päťsto, Radu starších a piatich direktorov? Túto

ústavu možno ponúknuť ktorémukoľvek ľudskému zoskupeniu, od Číny po Ženevu. Ale ústava, ktorá je urobená pre všetky národy nie je vhodná pre žiaden. Je to čistá abstrakcia, školský projekt vybudovaný na hypotetických ideáloch, ktorý je určený človeku v jeho hypotetickom habitate.

Čo je to ústava? Nie je to snáď *odpoveď na potrebu ustanoviť vhodné zákony pre danú populáciu, mravy, náboženstvo, geografickú situáciu, politické okolnosti, bohatstvo, klady a zápory konkrétneho národa?*

Ústava z roku 1795, ktorá sa zaoberá len človekom, sa tohto problému nijako nedotýka. Preto tu máme nekonečný počet najrôznejších dôkazov, že táto ústava nemá božskú pečať. Je to len školské cvičenie. A koľko najrôznejších známok rozkladu v nej možno pozorovať!

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/o-bozom-vplyve-na-politicke-ustavy/>